

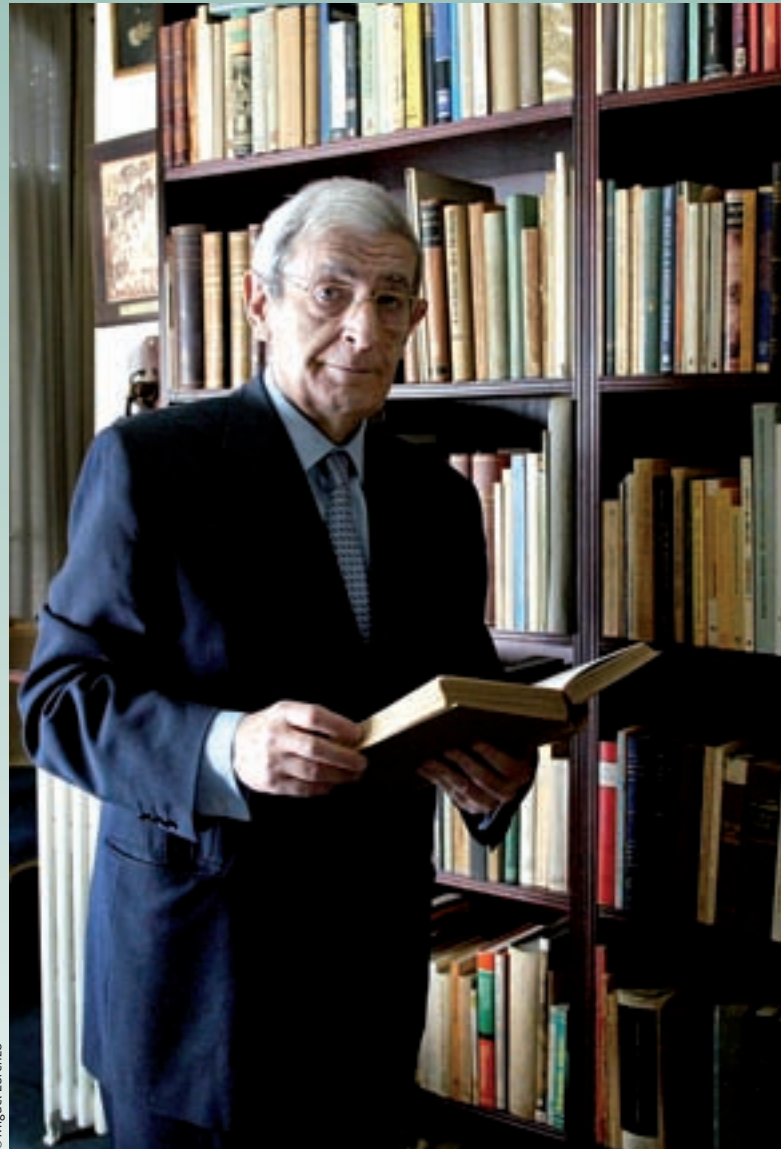
LLUMS QUE S'APAGUEN

La notícia de la mort del director de cinema Claude Chabrol em va fer recordar que, el passat estiu, ens ha abandonat un grapat de savis als quals devíem gratitud, com ara l'historiador de l'art Alfonso Pérez Sánchez i el de la ciència José María López Piñero. Els valencians hem d'estar reconeguts al primer, com a mínim, pels seus estudis sobre els pintors Josep Ribera –un llibret divulgatiu de Pérez Sánchez és una de les coses més ponderades i lluminoses que he llegit sobre el genial xativí– i Jeroni Jacint Espinosa, entre altres. El nostre deute amb el segon és encara més profund.

José María López Piñero va nèixer a la ciutat de Mula, a Múrcia, i va estudiar medicina a València, on es doctorà l'any 1960. Ací va ser catedràtic d'Història de la Medicina, de l'any 1969 al 1988, i ací va fundar, el 1985, l'Institut d'Història de la Medicina i de la Ciència –ara davall del patronat del CSIC i la universitat valenciana–, que és una de les institucions acadèmiques de més sòlid prestigi amb què comptem. López Piñero va viure i treballar a València durant més de cinc dècades i va dedicar a la recuperació d'enormes porcions de la nostra història cultural una bona part dels seus treballs.

En una sentida necrològica publicada a *El País*, Luis Berenguer Fuster ens assabentà que, en la dècada dels seixanta, López Piñero va ser un memorable director del Col·legi Major Lluís Vives per la seua liberalitat, simpatia, sensatesa i esperit dialogant. No ho dubte gens, però la seua figura és molt més important que això. Al meu modest parer és l'historiador de la ciència espanyola, i especialment de la medicina, més important de la segona meitat del segle xx. En aquesta disciplina, la seua obra és una referència ineludible. Va seguir en això la petja de precedents il·lustres, com Vicent Peset, Lluís Garcia Ballester o el doctor Cerveró, i, al seu torn, ens ha llegat un estol de deixebles i col·laboradors eminents, com Víctor Navarro, Vicent Lluís Salavert –desgraciadament, també desaparegut–, Jorge Navarro, Vicent Graullera i María Luz López Terrada.

L'enorme quantitat i varietat de les seues publicacions fa rodar el cap, però jo destacaria, entre tantes, la participació en el *Diccionario histórico de la ciencia moderna en España*, que és una suculent mina d'informacions sobre la matèria, i el seminal, i meravellosament escrit, *Ciencia y técnica en la sociedad española de los siglos XVI y XVII*. Tampoc podem oblidar els seus pioners estudis sobre bibliometria –amb

© Miguel Lorenzo

«JOSÉ MARÍA LÓPEZ PIÑERO CREIA QUE UNA CORRECTA COMPRESIÓ DEL NOSTRE PASSAT CIENTÍFIC –AMB LES SEUES CONSECUCIONS I LES SEUES MANCANCES– ERA UN FONAMENT NECESSARI PER A UN PRESENT MÉS SÒLID I UN FUTUR MÉS RIC, PERQUÈ LA CIÈNCIA, COM EL CONEIXEMENT, ÉS UN PROCÉS EN MARXA QUE HO VINCULA TOT.»

la col·laboració de la seua dona, la també historiadora María Luz Terrada—, sobre Cajal, sobre Darwin, etc. Menys encara, perquè ens toquen de més a prop, els treballs que dedicà a la ciència i la cultura valencianes, com la *Història de la ciència al País Valencià*, amb Víctor Navarro, o el breu i deliciós *Joan de Cabriada i la introducció de la ciència mèdica a Espanya*, o els seus nombrosos estudis sobre la tradició científica al nostre país des del Renaixement a la Il·lustració. De passada, diré que el nostre autor no va tindre mai cap problema de publicar textos en valencià, com ho proven els dos últims títols que he esmentat i ho corroboren diversos articles seus en revistes com *Afers* i *MÈTODE*. López Piñero coneixia i apreciava com pocs la història intel·lectual d'aquest país, que va fer seu, i va servir-la bé. Quin dubte hi ha que estem parlant d'una gran figura.

Com és notori, la de la ciència a Espanya no ha estat una història aparatósament brillant, precisament (i només dins aquest conjunt, més aviat raquític, es pot dir que l'aportació valenciana ha estat prou digna), però la desídia ignorant amb què després se l'ha tractada ha fet que semblara encara més trista del que en realitat era. La pila de dades que López Piñero ens ha rescatat, i les sensates apreciacions amb què les acompanyava, han contribuït molt a una avaluació més justa d'aquest camp. Sens dubte, ell creia que una correcta comprensió del nostre passat científic —amb les seues consecucions i les seues mancances— era un fonament necessari per a un present més sòlid i un futur més ric, perquè la ciència, com el coneixement, és un procés en marxa que ho vincula tot. Per això, li hauria hagut de doldre la notícia, apareguda aquest estiu, que la sanitat pública, al País Valencià, funciona pitjor que en cap altra autonomia de l'Estat. I no perquè els nostres metges siguen incompetents. Com que els valencians, com és sabut, no ens posem mai malalts, no cal millorar-nos hospitals ni assistències, i per això els nostres governants tenen unes prioritats molt més urgents —com ara tancar emissors de TV3, que és un canal d'allò més deleteri per a la salut pública—. Així, mentre els savis van abandonant-nos, el nostre historial mèdic va com va.

ENRIC SÒRIA
Assagista i poeta (Barcelona)

Aquest article es va publicar al suplement *Quadern* del diari *El País* el passat 16 de setembre de 2010.

l'Hospital de Valdecilla. A partir d'ací va decidir la seua vocació per la història de la medicina i l'abandó de la cardiologia, que inicialment li interessava, com ell mateix deia: «boja decisió». Leibbrand a Munic, el seu mestre alemany Steudel a Bonn i sobretot Erwin H. Ackerknecht a Zuric probablement va influir en el seu concepte social de la història i en el valor de la medicina en la vida quotidiana. Maravall va ser un altre dels personatges que José María admirava i comentava amb agraïment les «classes particulars» que li donava a través de les seues llargues cartes, resposta a les preguntes que li feia. Jo li parlava amb el mateix respecte i admiració dels meus mestres Rivas Goday, que va moure la meua vocació per la botànica, i Rivas-Martínez, que em mostraria l'apassionant món de les comunitats vegetals, de la biogeografia i de la bioclimatologia i gràcies al qual vaig tenir la sort de conèixer mestres que influïrien profundament en mi, com Tüxen a Alemanya i Gehu a França. Valoràvem les ensenyances dels nostres mestres perquè en reconeixíem la grandesa, per això José María solia dir «sóc un nan que ha caminat a coll de gegants». Aquells gegants eren Laín Entralgo, Maravall, Leibbrand i Ackerknecht, entre altres.

Un científic de la talla de López Piñero, amb la seua formació humanista, amb la seua preocupació pels problemes socials, per la salut, per la relació metge-malalt, etc., no era indiferent a la literatura i als textos filosòfics o al cine, sense oblidar la poesia i la seua predilecció per Machado, Lorca, Eliot i sobretot Friederich Hölderlin, poeta líric alemany que va tenir la sensibilitat d'unir la tradició clàssica amb el nou romanticisme i que va cantar els ideals de la humanitat com l'amistat, el geni, la joventut i la llibertat; va ser el poeta que va dir: «L'home és un déu quan somia i un captaire quan reflexiona».

José María López Piñero ja no està entre nosaltres, però ens deixa una ingent obra amb més de 170 llibres publicats, 44 fullets, 466 capítols de llibres, 436 articles i comunicacions a congressos i 151 tesis doctorals i de llicenciatura, a més de pròlegs de llibres, articles menors i uns 45 treballs inèdits, entre els quals «el nostre Plaça», que prompte deixarà de ser-ho. Encara penses, José María, que ets un nan? Amb la teua obra has passat ja al món dels gegants i en les teues espatles ens recolzarem alguns, i si no podem fer-nos grans com tu, almenys ens ajudaràs a conèixer millor la ciència i amb això la vida. Hi ha pagat la pena conèixer-te i ha estat una alegria haver compartit amb tu converses, confidències i treballs, encara que mai no vas voler pujar a Javalambre, per això jo no em pregunte: i ara què?, Simplement et done les gràcies pel que m'has ensenyat i per l'amistat que m'has regalat. ☺

Manuel Costa. Catedràtic emèrit de Botànica, Universitat de València.